

Danske biblioteker i WorldCat

3 indlæg om danske bibliotekers fremtidige samarbejde med OCLC og biblioteksbasen WorldCat
– katalogdata, søge- og verificeringsmuligheder samt fjernlån

01 Danske biblioteker i WorldCat

Af Leif Andresen
Specialkonsulent
Styrelsen for Bibliotek og Medier
LEA@bibliotekogmedier.dk

Efter en række indledende sonderinger med OCLC nedsatte Biblioteksstyrelsen sammen med Statsbiblioteket og Dansk BiblioteksCenter en arbejdsgruppe om WorldCat i august 2007 med følgende sammensætning: Helle Brink (Statsbiblioteket), Per Mogens Petersen (Dansk BiblioteksCenter) og Leif Andresen (Styrelsen for Bibliotek og Medier). Denne arbejdsgruppe forberedte projektet *Danske biblioteker i WorldCat*, som i april 2008 blev godkendt af DEFF styregruppen.

Med projektet er sket en vurdering og forbedrelse af et nærmere samarbejde mellem danske biblioteker og med OCLC om biblioteksbasen WorldCat. Ideen er både at sikre danske fordele og samtidig, at Danmark deltager aktivt i internationalt samarbejde. Forskningsbibliotekerne vil få mulighed for at blive materialeleverandører til udenlandske biblioteker og dermed etablere udbyggede samarbejdsrelationer. Fordele og ulemper ved at bruge WorldCat til katalogiseringsgenbrug er blevet undersøgt og de tekniske aspekter af dataeksport er ved at blive klarlagt. Scenarier for danske og udenlandske slutbrugere og biblioteker er belyst og snitflader WorldCat/bibliotek.dk og/eller WorldCat/danske biblioteker er forberedt. Resultatet er en rapport som skal danne baggrund for stillingtagen til samarbejde med OCLC om WorldCat.

WorldCat er blevet til en verdensdækkende katalog og er nu meget mere end en USA-baseret fælleskatalog – hvilket også kan ses af det forhold, at der siden maj 2008 har været under 50% engelske titler i WorldCat. Der er over 110 mio. poster og næsten 1,3 mia. lokaliseringer med bidrag fra mere end 9.000 biblioteker. WorldCat er under stadig udvidelse. Sidste større nyhed er en aftale med det franske nationalbibliotek med over 13 mio. bibliografiske poster, som i sagens natur vil forbedre dækningen af fransk litteratur. WorldCat drives af OCLC, der fra en start som fælleskatalog for Ohio er blevet en global organisation. OCLC er en slags selvejende institution. Der er tale om en forretning, men der opereres med medlemmer og brugerorganisation – og der udbetales ikke udbytte.

WorldCat har et samarbejde med Google, Yahoo m.fl. med henblik på at sikre, at bibliotekerne bliver eksponeret i disse tjenester med viderestilling til WorldCat. Så et samarbejde med WorldCat vil også være medvirkende til at eksponere materialer i danske biblioteker i Google mv.

WorldCat er blevet til en verdensdækkende katalog og er nu meget mere end en USA-baseret fælleskatalog – hvilket også kan ses af det forhold, at der siden maj 2008 har været under 50% engelske titler i WorldCat.

Formålet med at få poster fra danske biblioteker placeret i WorldCat er flersidigt:

- Give adgang til genbrug af katalogiseringer fra andet end Library of Congress og British Library.
- Øge den internationale synlighed af den danske kulturarv, som den afspejles i danske bibliotekers bestand og med Statsbiblioteket som leverandør af danske materialer.
- Sikre at danske brugere af WorldCat ledes til danske biblioteker, når det fundne materiale findes på et dansk bibliotek - eller at et dansk bibliotek giver adgang til e-ressourcer.
- Lade de danske biblioteker, der måtte ønske det, blive leverandører af udlånsmateriale til udenlandske biblioteker og dermed udbygge internationale partnerskaber.
- Arbejde mod konsolidering af nationale biblioteksløsninger som en del af en international infrastruktur.
- Sikre mulighed for at danske biblioteker kan bruge faciliteter udviklet af OCLC.

Der er defineret fem delprojekter

1. WorldCat som katalogiseringskilde: Vurdering af i hvilket omfang WorldCat som kilde til genbrugskatalogiseringer kan give et bedre datagrundlag for danske biblioteker. Der er gennemført en omfattende afprøvning af otte biblioteker (fire folke- og fire forskningsbiblioteker), som viser, at WorldCat som den primære genbrugskilde vil være et skridt fremad. Det er naturligvis forskelligt fra bibliotek til bibliotek, men sammenlagt er der tale om et væsentligt fald i materiale, hvor der ikke er mulighed for genbrugskatalogisering. Der er ligeledes en lang række forhold, som skal afklares og detaljer, som kan forbedres. Men set under et: der er god grund til at foretage et paradigmeskifte. (Se Per Mogens Petersens indlæg, side 13).

2. Danske biblioteker i WorldCat's biblioteksregister: Der er foretaget en gennemgang af OCLC's krav til WorldCat's biblioteksregister samt en vurdering af, hvad der skal ændres eller tilføjes i VIP-basen. Med nogle få justeringer i VIP vil vi kunne eksportere data, således at registreringen af danske biblioteker i WorldCat Registry bliver vedligeholdt og dækkende – og på den måde eksponere danske biblioteker i det mest omfattende biblioteksregister.

3. Eksport af dansk beholdning: Forberedelse af eksport af danske beholdningsoplysninger til WorldCat. Her er vejen forberedt, idet DBC i nogle år har konverteret poster fra Danmarks Pædagogiske Bibliotek til upload i WorldCat. Der er naturligvis et par yderligere udfordringer med den samlede danske beholdning, men der er tale om en opgave og ikke et egentligt udviklingsprojekt.

4. Mødet med brugeren: Brugere af de forskellige (den professionelle og den åbne adgang) WorldCat brugergrænseflader samt af WorldCat data i Google, Yahoo m.v. skal have forskellige forløb alt efter grænseflade og tilhørsforhold til Danmark. De forskellige scenarier er analyseret og der er opstillet scenarier for skærmbilleder og funktioner. I dette projekt er også indgået spørgsmålet om hvilke biblioteker, der ønsker at blive leverandører af udlånsmateriale til udenlandske biblioteker. (Se Helle Brinks indlæg, side 14).

5. Dansk mapping til WorldCat emnemarkering: En vigtig feature i WorldCat er et redskab til sammenligning af beholdning (Collection Analysis). Det forudsætter, at danske poster kan få en WorldCat emnemarkering. Derfor er der blevet forberedt en integration af generel emneregistrering i WorldCat's mapping af dansk klassifikation til WorldCat's "3-cifret-Dewey".

Der er gennemført to workshops

Den 1. oktober 2008 om rollen som leverandør til udenlandske biblioteker og om rapporten fra undergruppen om Mødet med brugeren. Og den 24. oktober 2008 om WorldCat som katalogiseringskilde samt om, hvordan danske poster får en overordnet emnemarkering i WorldCat.

Efter de to workshops og tre bibliotekers vurdering af delrapporterne er styregruppen for projektet nu i gang med at afslutte den endelige rapport, som derfor kan forventes sidst i 2008. Styregruppen består af de samme personer som den i indledningen nævnte arbejdsgruppe.

Der har sideløbende med projektet været forhandlinger med OCLC og umiddelbart før jul er der underskrevet en aftale med OCLC.

---

02 WorldCat og DanBib

Af **Per Mogens Petersen**
Konsulent, DBC
PMP@dbc.dk

Et udvidet samarbejde mellem WorldCat og DanBib bliver det direkte resultat af de forsøg, som en række danske biblioteker har gennemført i løbet af 2008.

Der har igennem de sidste par år været en stigende interesse for katalogdata; interessen har især været koncentreret om den bedst opnåelige tilgængelighed for brugeren uanset materiale-type og om berigelse af katalogen med supplerende data som forsidebilleder, bagsidetekster, anmeldelser, vurderinger, indholdsfortegnelser og smagsprøver. I berigelsen indgår også brugeranmeldelser mv. og viden om brugernes adfærd, herunder lån og køb.

En anden interesse for katalogdata mv. har været fokus på **søgemulighederne**. Det gælder om at tilbyde så mange data, som muligt i søgeprocessen; det møder vi især i bestræbelserne på at etablere databrønne i forbindelse med integrated search.

Derimod har **datakvaliteten** og **arbejdsgangene** omkring tilvejebringelse af disse data hidtil ikke fået så meget fokus. Det vi fik rådet bod i 2008. Det gælder især i projekterne: Danske biblioteker i WorldCat og DanBib som ægte fælles katalog.

Med datakvalitet menes at de data, vi lægger ind i katalogen, er skabt der, hvor man bedst kender datagrundlaget, at dataene løbende ajourføres og beriges, og at dataene bruges overalt, hvor det er relevant, fx i forbindelse med klynger på udgave- og værkniveau.

Med arbejdsgange menes, at vi skal etablere de mest rationelle arbejdsgange for tilvejebringelse og vedligeholdelse af katalogdata. Også den faglige overvågning af nye titler og accessionsprocessen indgår heri. Bibliotekerne skal indsamle og koordinere data fra mange forskellige kilder og udlevere dem i en meningsfyldt sammenhæng; blandt kilderne finder vi bl.a. udgivere/forlag, forhandlere/boghandlere, brugere, omtale i medierne – foruden som hidtil (stort set) bibliotekerne.

I et lidt større perspektiv stilles der dermed spørgsmålstegn ved den arbejdsdeling og det dataflow, der har været "grundloven" i dansk biblioteksvæsen, siden Statsbiblioteket fik "vendt" katalogiseringsprocessen i 1981 til: genbrug fra fælleskatalogen – katalogisering til egen katalog – upload af fælleskatalogen.

På det seneste har vi imidlertid set 3 forstudier/projekter som begge peger i retning af en mulig nyordning.

Bibliotek.dk som lokal brugergrænseflade

For mange brugere giver det god mening at samle kræfterne om udvikling af den bedste brugergrænseflade – eller i hvert fald en synliggørelse af de katalogservices, der kan tilbydes på nationalt og internationalt plan. Det handler derfor i virkeligheden mindst lige så meget om den katalogservice og de søgemuligheder, der umiddelbart stilles til rådighed for brugeren. Brugeren skal have svar på alt, hvad der findes lokalt, i Danmark og/eller worldwide, men ordnet efter tilgængelighed!

Det handler derfor i virkeligheden mindst lige så meget om den katalogservice og de søgemuligheder, der umiddelbart stilles til rådighed for brugeren.

DanBib som ægte fælles katalog

Her udpeges DanBib som omdrejningspunkt for katalogdata i alle brugsmæssige situationer, genbrug, verifikation, søgning, bestilling etc. Bibliotekets beholdningsregistrering og/eller grundkatalogisering kan ske lokalt med tidstro opdatering af DanBib – eller direkte til DanBib.

Posterne i DanBib ajourføres og beriges derudover automatisk fra eksterne kilder og det enkelte bibliotek skal som katalog enten kunne bruge DanBib direkte eller en lokal kopi med tidstro ajourføring fra DanBib. Der er planlagt gennemførelse af et egentligt etableringsprojekt for nogle få store forskningsbiblioteker i 2009.

Danske biblioteker i WorldCat

Fem forskningsbiblioteker og fem centralbiblioteker gennemførte hen over sommeren kontrolrede forsøg med genbrug af poster fra WorldCat. Resultatet blev præsenteret og drøftet på en workshop i efteråret – og både forsøget og workshoppen peger entydigt i retning af, at forsøget snarest bør glide over i en driftsfase. WorldCat ekspanderer med import fra mange ikke-engelsksprogede lande – så voldsomt, at forholdet mellem ikke-engelsksprogede og engelsksprogede titler nu er fifty-fifty.

Det er planen at gå fra forsøgsadgang for udvalgte biblioteker i 2008 til en permanent adgang som en del af DanBib-licensen fra og med 2009.

For at skabe råderum til denne løsning har DBC med virkning fra 1. januar 2009 opsagt abonnementet på British National Bibliography. Vi opretholder abonnementerne på Library of Congress og ISSN-Network – i hvert fald i 2009; Library of Congress er uden diskussion en mere væsentlig genbrugskilde end British National Bibliography. Lukningen af Deutsche Bibliographie er sket af økonomiske grunde, men heldigvis bliver den tyske nationalbibliografi uploadet til WorldCat.

Sideløbende med forsøget på at gøre adgangen til WorldCat permanent som en del af DanBib-licensen vil vi arbejde for at formidle adgang til andre Z39.50-baser. Island (Gegnir) og Finland (Linda og Manda) er som SVUC-partnere oplagte kandidater som supplement til de eksisterende genbrugsmuligheder i Libris og Bibsys. Dertil kommer baser i Tyskland (fx GBV), Frankrig, Spanien, Canada, New Zealand og evt. universitetsbaser i USA.

I forbindelse med den afholdte workshop om genbrug fra WorldCat blev der rejst nogle spørgsmål, som skal undersøges nærmere: mulighed for etablering af Dewey-baserede nyhedslistes, mulighed for søgning på materialetyper, mulighed for konvertering af emnedata og evt. indlæggelse af Faust-nummer i forbindelse med etablering af en alternativ folkebiblioteksrettet konvertering fra MARC21 til danMARC2, mulighed for varig anvendelse af WorldCat-links til supplerende data, herunder forsider og indholdsfortegnelser samt fremskaffelse af mere viden om WorldCats datamodel. WorldCats ID-numre bevares i de konverterede poster bl.a. af hensyn til automatisk ajourføring.

03 WorldCat til indlån og udlån – Mødet med brugerne

Af Helle Brink
Projektleder, Statsbiblioteket
hb@statsbiblioteket.dk

Leif Andresen har i den indledende del gjort rede for projekt "Danske biblioteker i WorldCat", som i DEFF-regi i løbet af 2008 har gennemført indledende undersøgelser og tests i forbindelse med nærmere samarbejder mellem danske biblioteker og OCLC/WorldCat.

Projektets overordnede mål er at eksportere danske beholdninger (bibliotek.dk-poster) til WorldCat men med flere formål, idet det bl.a. er vigtigt at synliggøre de danske bibliotekers beholdninger, give adgang til materialerne og få del i de værktøjer, som OCLC har udviklet i forbindelse med WorldCat.

Det hidtidige samarbejde mellem danske biblioteker og OCLC har primært været koncentreret om verificering og fjernlån fra udenlandske biblioteker og adgang til udvalgte baser i OCLC regi.

Adgang til WorldCat for danske biblioteker

Flere af de store danske forskningsbiblioteker har gennem de sidste ca. 10 år købt adgang til WorldCat, og dermed til søgning, verificering samt bestilling af materialer fra udenlandske biblioteker.

DBC er dansk agent for OCLC og adgangen til WorldCat tegnes gennem et årsabonnement for adgang til søgning og med månedlige afregninger pr. lån/kopi.

Adgangen til WorldCat sker gennem fjernlansmodul "FirstSearch/ILL" eller "Resource Sharing", som er et meget udbygget og effektivt fjernlansmodul med mange muligheder for statistik, biblioteksinformation, udlansparametre, værktøjer til effektiv materialelevering m.m. Pt. er der i Danmark 12 store biblioteker – incl. 2 større firmaer – med abonnement på fjernlansmodul og månedlig afregning.

Foruden de 12 institutioner med egen adgang til WorldCats fjernlansmodul har alle danske folkebiblioteker adgang til WorldCat via Netpunkt. Dvs. at søgefladen fra Netpunkt er "lagt ned over" WorldCat, hvorved folkebibliotekerne kan søge og verificere i en kendt søgeflade, og derefter bestille materialerne via Statsbiblioteket. Statsbiblioteket betaler for denne ordning og sik-

rer derved adgang for alle folkebiblioteker, sikrer "gode" bestillinger, som vi sparer meget tid på – og en effektiv udnyttelse af de muligheder og finesser, som WorldCat har udviklet (ex. custom holdings). Samlede antal fjernlansbestillinger fra folkebiblioteker og Århus Universitet via Statsbiblioteket udgør pt. ca. 5000 på årsplan.

De seneste år har Danmarks Pædagogiske Bibliotek som det eneste haft sin beholdning syn-

Foruden de 12 institutioner med egen adgang til WorldCats fjernlansmodul har alle danske folkebiblioteker adgang til WorldCat via Netpunkt. Dvs. at søgefladen fra Netpunkt er "lagt ned over" WorldCat, hvorved folkebibliotekerne kan søge og verificere i en kendt søgeflade, og derefter bestille materialerne via Statsbiblioteket.

lig i WorldCat med en fornuftig og givende trafik af ind- og udlån til følge. DPB tager betaling for udlån via WorldCat, men har indgået næsten 100 gensidige aftaler med udenlandske biblioteker om gensidig gratis udlån/kopi. DPB har et par år haft overskud på denne "forretning" og DPB's tal for 2007 er knap 2200 udlån (effektuerede bestillinger) og knap 1700 indlån via WorldCat.

Som et kuriosum har NOSP-posterne været eksporteret til WorldCat, med bestillinger til beholdningsbibliotekerne til følge. Statsbiblioteket har modtaget ca. 150 bestillinger pr. år, men har kun kunnet ekspedere ca. 1/3 artikler pr. år, da NOSP-posterne ikke har været opdateret siden 2005. NOSP er på dagsordenen i nordisk regi i november måned, hvor vi forventer en afklaring.

Adgang til WorldCat for slutbrugere

Siden 2007 har der været adgang til WorldCat for slutbrugere og det vil sige, at der nu er adgang for alle til at søge og verificere materialer fra hele verden via WorldCat.org. Der er ikke bestillingsmulighed, men slutbruger ledes til det nærmeste bibliotek, der ejer materialet og får i de fleste tilfælde adgang til pågældende biblioteks katalog, hvor der gives vejledning til evt. fremskaffelse af materialet.

Ved søgning i Google og Google Scholar henvises/linkes ligeledes til WorldCat.org, hvorved bibliotekerne og deres tilbud synliggøres og tilbydes dér, hvor brugerne er.

Præsentation af danske biblioteker i WorldCat.org – eller hvordan ser danske biblioteker ud set udefra?

I det danske projekt "Danske Biblioteker i WorldCat" har underudvalget vedrørende "Mødet med brugeren" i sin afsluttende rapport 2 anbefalinger til videre udvikling af præsentationen af danske biblioteker i WorldCat.

Det har været vigtigt at pege på modeller, hvor udviklingsdelen og fortsat drift ligger hos os – og ikke hos OCLC. Det vil sige, at vi (Danmark) har kontrollen over tilmelding/afmelding af långivende danske biblioteker, samt over de vejledninger, vi ønsker at give udenlandske brugere.

Det betyder at brugerne – hvis det søgte materialer findes på et dansk långivende bibliotek, ledes til det pågældende biblioteks katalog. Hvis materialet ikke findes på et långivende bibliotek, men på et andet ikke-långivende bibliotek i Danmark, ledes brugeren til bibliotek.dk (=library.dk) og vil der få videre vejledning.

Der er foreløbig 8 biblioteker, der har tilkendegivet ønske om at stille hele deres beholdning til rådighed for udlån via WorldCat.

Med en videreudvikling af ovenstående model(ler) er det muligt at sørge for, at de enkelte leverandørbiblioteker præsenteres først, men også at sikre en generel præsentation af de danske biblioteker med gennemstilling til bibliotek.dk.

Sideløbende med projekt "Danske biblioteker i WorldCat" er der forhandlinger om en aftale om eksport af data fra DBC til OCLC/WorldCat og derfor basis for at realisere ovenstående anbefalinger - forhåbentlig allerede i 2009 – til glæde for brugere og biblioteker verden over.